

GIÁ BÁN	
ĐỒNG PHÁP	NGOẠI QUỐC
Mỗi năm 1.000	6.000
Mỗi tháng 2.000	1.000
Mỗi tuần 1.000	2.000

Mua báo phải trả tiền trước.
Thư và mandat gửi cho M. TRẦN ĐÌNH-TRẦN, 41 đường Phanbội-châu, Hà Nội.
Vào riêng tin thương nghị trước.

TIENG-DAN

CAHIER N° 10
HÔN - TUOC - KHUAT

LA VOIX DU PEUPLE

N° 1032
ĐƯỜNG ĐÔNG-BÀ, HÀ NỘI

TRAİN ĐINH-PAUL

Mỗi tuần xuất bản hai kỳ thứ tư và thứ bảy

Số 1032
ĐƯỜNG ĐÔNG-BÀ - HÀ NỘI

Dù người Pháp có phải thừa nhận những điều yêu cầu của Hoa-kieu thì chúng ta cũng không ngần ngại được.

CHÁNH-PHỦ ĐÔNG-DU'ONG ĐÔI VỚI TRUNG-HOA

(Tiếp theo)

Trên kia đã nói vì lý-do gì mà Pháp (Chánh-phủ Đông-dương cũng tức là Pháp) với Trung-hoa, hai bên đều cần thân-thiện với nhau. Nay ta thử xem trong cuộc thân-thiện của hai nước ấy, Việt-nam ta đứng giữa có chịu cái ảnh hưởng gì.

Trong cuộc giao-thiệp Pháp Trung cái trọng yếu nhất là vấn-đề lập Lãnh-sự-quan. Ta đứng địa-vị khách quan mà xem thì đều yếu-cầu của Trung-hoa lập Lãnh-sự-quan ở Đông-dương là rất hợp-lý và chánh-dáng. Theo điều-ước năm Quang-tự 12 thì Trung-hoa được đặt Lãnh-sự ở Bắc-kỳ, sau vì trong họ chiếu-hội về việc khám xét địa giới có nói Trung-hoa bằng lòng tạm hoãn việc ấy, song lại có câu rằng: Khi nào Trung-hoa đặt Lãnh-sự ở Hà-nội và Hải-phong thì Pháp sẽ đặt Lãnh-sự ở Quảng-dông và Quảng-lây. Nay Pháp đã có Lãnh-sự ở Mông-tự và Long-chân thì Trung-hoa cũng phải có Lãnh-sự ở Đông-dương, đó là một điều tất-nhiên trong quốc-tế pháp vậy. Và chẳng Hoa-kieu trú tại Đông-dương có đến gần một triệu, đông hơn những người ngoại-quốc khác như người Âu-châu và Nhật-bồn nhiều lắm. Thế mà người Âu-châu và Nhật-bồn đều có Lãnh-sự để bảo-tri quyền-lợi, vậy thì người Trung-hoa, nay đã là dân một nước độc-lập tự-chủ như ai, họ phải có Lãnh-sự để bảo-tri quyền-lợi, đó cũng là một điều đương nhiên vậy. Về phương-diện pháp-luật, thì họ vì không có Lãnh-sự mà bị đãi-ngộ hà-nghược không khác gì những kẻ bị chinh-phục; về phương-diện thuế-khoá thì họ vì không có Lãnh-sự mà gánh vác rất nhiều, nào thuế sản-nghiệp, thuế doanh-nghiệp, lại ngạch nhân-thuế và quan-thuế quá nặng. So cái tình trạng Hoa-kieu với kiều-dân các ngoại-quốc Âu-châu khác và kiều-dân Nhật-bồn thì những điều yếu-cầu của họ, ta không thể xem là quá đáng được.

Song đối với một vấn-đề có quan-hệ lợi hại rất lớn đến nước nhà, ta có thể cứ đứng địa-vị bàng-quan mà xem mãi được không? Bấy giờ ta lại nghĩ vào ta thì thấy trong cuộc này có một mối hại nguy-hiểm cho ta lắm. Trong khắp cả nước, không nơi nào là không có người Hoa-kieu, người này ruộng, kẻ đi buôn,

người làm thợ, nghề gì cũng có; không nơi nào, không lúc nào là chúng ta không tiếp xúc với Hoa-kieu. Bởi vậy thường hay phát sinh những chuyện lời thối ltuồn. Nhưng người Hoa-kieu cũng chịu một pháp-luật chỉ phối như ta cho nên trong sự xung-đột hằng ngày, chúng ta không phải thiệt thòi lắm như đối với người Pháp hoặc người cường-quốc khác. Bởi cũng một địa-vị, một cảnh-ngộ, một cơ-hội như nhau lại thêm đồng-văn đồng-chủng, nên người Hoa-kieu ở chung với ta rất dễ, có khi xem nhau như người một họ một nhà, mà không chú-gi chú-chương-ngại. Nay như dân Hoa-kieu có Lãnh-sự ở Đông-dương thì cái tình thế tất nhiên phải đổi. Về pháp-luật Hoa-kieu sẽ được theo Tòa-án Pháp, như vậy rồi ta ít sẽ thấy có người Hoa-kieu đánh chết người Annam mà được trắng án hoặc án treo!

Trong những cuộc đụng chạm hằng ngày, chúng ta đâu giám đương đầu với họ, mà hẳn, rằng các người Hoa-kieu, đã lên cái địa-vị cao hơn, ít sẽ quay lại mà há-hiệp nên để các hạn hèn thua trước, đó cũng là cái tâm-lý tất nhiên của con « người vật chất » đời nay. Đối với người Âu-châu cũng người Nhật, dù họ có khắc bạc thì ta chịu khổ luy đã đành, nhưng bởi ta đã biết phận ta mà thường tránh họ, chứ đối với người Hoa-kieu thì cái phần thiệt thòi của ta thực là rõ ràng. Hay là rồi ta cũng phải xa lánh người Hoa-kieu nữa? Nhưng không thể nào xa lánh được!

Về phương-diện kinh-tế, thì người Hoa-kieu ở nước ta họ đã chiếm cái địa-vị ưu-việt từ lâu, dù người Pháp người Nhật cũng không địch nổi. Bao nhiêu cái lợi kinh-tế của ta, từ trên rừng dưới biển, từ ngoài ruộng trong vườn, đều vào tay họ thao túng hết. Nhưng trong cuộc kinh-dinh, họ vẫn cùng cảnh-ngộ, cùng cơ-hội với ta, mà họ số đi chiếm được ưu-thế là nhờ vào tư cách riêng của họ chứ tuyệt-nhiên không có nguyên-nhân gì ở ngoài. Song lẽ, họ không nhờ thế-lực gì ngoài mà còn có thể làm chủ tể trong trường-kinh-tế của ta, hưởng nay họ có Lãnh-sự cũng những quyền-lợi tương-dương, thì các nhà thuy-nghiệp và thương-mại của ta hẳn không sao ngóc đầu dậy với các ông tư-bản Trung-hoa được. Huyết mạch kinh-tế của ta rồi đến cạn

khó mà không thể nuôi được cái nguyên khí nữa. Nói về thuế khoá thì khi họ có Lãnh-sự rồi, tất nhiên các ngạch thuế phải giảm xuống cho họ. Chỉ riêng một ngạch nhân-thuế, nếu giảm xuống thì ngân-sách Đông-dương sẽ hụt đến trên mấy triệu đồng. Cái số hụt ấy ai phải bù vào? Chẳng qua cũng không khỏi cái chủ Việt-nam khổ rách áo óm, cui cút cả ngày ngoài ruộng, lấy hoặc trong xưởng thợ vậy.

Đấy, ta ngẫm vào ta mà xét thì thấy trong cuộc Trung-Pháp giao-thiệp này có cái nguy-cơ cho ta là thế, không phải rằng ta ghen tị gì với Hoa-kieu mà xoi móc dẫu, không muốn cho nước Trung-hoa khởi sắc lên đâu. Ta vẫn biết rằng dù người Trung-hoa có hèn hạ cực khổ, hoặc người Trung-hoa có mạnh bạo sung sướng, thì địa-vị chúng ta cũng cứ là người Việt-nam, như người Pháp có phải thừa nhận những điều yếu-cầu của Hoa-kieu thì chúng ta cũng không ngăn trở được. Song thấy trong cuộc đời biến đổi mà có cái cơ nguy-hiểm cho ta, không sao ngẫm để trong lòng mà phải thối lộ ra vậy. Mong rằng người mình đọc đến đây có vội mà trông mong vào « hải-độ » của Trung-hoa, và người Hoa-kieu đọc đến cũng đừng nên sinh ác cảm.

(Hết)

Ngộ-nhân

VĂN-VĂN

LỜI TỒ-TIÊN DẠY CON CHÁU

(Tiếp theo)

S. - ĐỀ

« Xuất tác để » rành rành lời Khổng thành, để là sao ta phải tỉnh cho ra. Đoàn loài người lớn bé, trẻ già, khắp thấy thấy một nhà ra một nước. Trọn nghĩa vụ đồng lao hợp tác, bất tay nhau hóa lạc một thành công, thuận nhau thời tài cận bề đồng, tương trợ hợp phát anh em tương cho rập nhịp. Nghĩa sau trước liệu đường khoan kíp, có lẽ gia rồi trị quốc mới làm xong, anh em nên rĩa rĩa lấy nhau cùng, khi san cơm khi sẻ áo, khi bớt lạnh khi chia nóng, khi cười nói đàn nam chen địch bắc. Ưu đồng ưu mà lạc đồng lạc, gánh gian sơn anh em em nâng, « Đề » này có phước gì bằng, một đoàn hòa khí trầm lặng dài xuân. Trách những kẻ bất nhân sao chẳng nghĩ, nỗ đành lòng đồng khí tương lân, một câu đỡ một tiếng giận, một lời hờn, nỗ tương trợ ruột gan mà chẳng màng. Bình địa vô đoan phiến nỗ lạng, tạnh thiên bất trác khí âm vân, há phải rằng kẻ Việt với người Tần, mà nỗ bèn kia gây cho đã ghét. Tội bất để thiệt là dây oan nghiệt, cháu con ta phải biết chừa mau, một thuy-ên chung mới lái chia nhau, đầu sóng gió bao nhiêu ta chẳng sợ, Con cháu là con cháu cả, hèn dể lên mong thượng hạ như là làm.

(còn nữa)

HỌC THUYẾT

TU-TUONG TIEN-HOÁ CỦA ĐẶC - VANH

(Sinh-tồn cạnh-tranh)

(Tiếp theo)

3. - Tự nhiên tuyển trạch. - Sinh-vật có tình biến-hóa, nhưng nếu chỉ biến-hóa không thì đời nó biến-hóa một cách, đời kia biến-hóa một cách, biến-hóa luôn mà không có gì nhất định. Song sinh-vật lại có tình di-truyền, nhờ thế mà những cái tình chất biến-hóa đời này có thể truyền xuống đời sau được. Nhưng sinh-vật vì thế mà lại thường biến-hóa theo hoàn cảnh? Đặc-vanh bên phát minh ra đạo lý « tự nhiên tuyển trạch » để giải thích vấn đề ấy.

Theo pháp-tắc nhân-khẩu của Mạn-tuyệt (Malthus) thì người ta sinh-sản theo cấp-số kỳ hà, (progression géométrique) thực-liệu thì sinh-sản theo cấp-số số học (progression arithmétique), nghĩa là nhân khẩu thì thêm lên theo cấp số 2 đến 4, 4 đến 8, mà thực liệu thì chỉ thêm lên theo cấp-số 2 đến 3, 3 đến 4. Đặc-vanh nghĩ rằng pháp tặc Mạn-tuyệt có thể ứng dụng cho tất cả sinh vật được. Vì như một cây chỉ có 2 quả, mỗi quả chỉ có một hạt, thế thì qua năm sau không kể cây mẹ thì đã có 2 cây con rồi, mà mỗi cây con lại sinh ra 2 cây con nữa, có thể mãi thì đến có lúc không có đủ đất mà ở, không có đủ thực liệu mà ăn. Bởi vậy nên trong khoảng các sinh vật sinh ra cạnh tranh để kiếm thực liệu cho đủ và được điều kiện sinh hoạt cho tốt. Trong cuộc cạnh tranh ấy, thứ nào có tư cách thích với hoàn cảnh, thì sẽ chiếm địa vị ưu thế, thứ nào không có tư cách ưu tú, nghĩa là không thích với hoàn cảnh, thì sẽ chiếm địa vị liệt bại, nghĩa là phải tiêu diệt. Nhưng tư cách ưu tú ấy làm sao cũng phải có, vì rằng đến những con cháu của một cha mẹ chung cũng có ít nhiều tính chất khác nhau, thế thì những sinh vật cùng một loại hệ mà không phải cùng một cha mẹ thì tính chất lại khác nhau nữa. Những tính chất khác nhau này kỳ thường vẫn không rõ rệt lắm, nhưng nó cũng có lợi lợi nhiều cho sự sinh tồn. Nếu những tính chất ấy có lợi cho thứ sinh vật ấy, thì thứ ấy có thể sống còn trong cái hoàn cảnh mà thứ khác phải tiêu diệt. Những vật thích với hoàn cảnh mà sống còn đó hình như được tự nhiên lựa chọn, bởi vậy Đặc-vanh gọi cái hiện tượng ấy là « tự nhiên tuyển trạch ».

Tự nhiên lựa chọn trong các loài sinh vật cũng như người sục chủ lựa chọn trong các loài gia súc, xem thứ nào tốt thì để lại cho nó sinh sản thêm ra, cho từ từ nó giao cấu với thứ kia để sinh ra những giống mới, rồi dần dần những tính chất của các giống mới ấy di truyền xuống các đời sau, thế là đã gây được một giống gia súc mới vậy. Nhân đó ông nghĩ đến sự rất kỳ những sự biến-hóa trong gia súc bởi ảnh hưởng của sự nhân vi tuyển trạch « sélection artificielle » mà có.

Cái lợi khi trong sự tuyển trạch của tự nhiên là « sinh tồn cạnh tranh »: những động vật với thực vật cạnh tranh với hoàn cảnh và cơ (monde inorganique), như lợnh, nóng, mưa gió v. v. ; cạnh tranh với

Chuyện hay

NGƯỜI HAN MÀ QUÊN MINH LÀ NGƯỜI HAN

(Người Tàu ngày xưa đối với ngoại quốc thì tự xưng là Hán, ngày nay cũng vậy.)

Trung quốc về đời Đường, đất Hà-sóc bị quân Hồ chiếm, con trẻ ở đó đều học theo tiếng Hồ, không bao lâu mà quên mình là người Hán, thấy người Hán trở lại mang họ. Ông Tư-không-Đô có câu thi rằng: « Trẻ con người Hán nói

tiếng Hồ, đưa ra trước thành mắng người Hán » (漢兒盡作胡兒語, 呼向城頭罵漢人). Người ta ngày nay học tiếng Pháp, mà trở lại mắng dọa người không biết tiếng Pháp, ta cũng thường thấy. Có lẽ họ cũng quên mình là người Nam! Đọc câu thi trên, mà ghé cho bọn Hán-nhĩ đó, ngày nay xuất hiện quá nhiều vậy!

Sư-bình-Tư

THƯỜNG THỨC

PHÉP PHÒNG CÁC BỆNH DỊCH SỨC VẬT

(Tiếp theo)

Khi có con vật mắc phải bệnh truyền nhiễm, hoặc mới nghi là mắc bệnh truyền nhiễm, người chủ phải làm thế nào?

Có hai điều: 1.) Phải n ốt riêng con vật ấy ra. 2.) Phải di trính. Phải n ốt riêng. - Theo khoản thứ 4 nghị định năm 1916, người chủ phải n ốt riêng con vật đã mắc phải bệnh truyền-nhiễm, hoặc mới nghi là mắc phải bệnh truyền-nhiễm ra một nơi. Nếu ông chủ y chưa đến khám xét thì chưa được mang nó đi đâu cả.

Mục đích điều ấy là phòng sự lây. Căn-nguyên bệnh truyền-nhiễm là ở vi-trùng, cái hại bệnh truyền-nhiễm là ở sự chuyển di sức vật. Các cách lây nguy-hiểm là thế nào, trước kia đã bàn đến rồi; cần phải hiểu rõ những điều đó, mới biết cách nhốt các súc vật đau cho phải phép và cho có công hiệu.

Có ba cách nhốt riêng con vật đau. a) Lối thứ nhất là nhốt riêng các con đã mắc bệnh hoặc mới nghi là mắc bệnh, hoặc đã bị lây rồi, vào mấy chuồng riêng, xa hẳn những con lành. Theo dùng được như thế rất tốt, nhưng có phần tốn kém vì phải cất cỏ, lấy nước cho súc vật ăn uống.

b) Lối thứ hai là để riêng một khu đồng cho những súc vật đau, ngày đêm giữ gìn không cho nó đi nơi khác, mà cũng không cho các con thú khác lai vãng tới đó. Hay là ngày giữ ở đấy, đêm nhốt vào các chuồng riêng cũng được. Những đồng cỏ ấy phải xa các đồng khác xa đường cái đi lại; chung quanh phải có rào-dậu cẩn thận.

c) Lối thứ ba là đem những con thú ấy, buộc mỗi con vào một cái cọc, các cọc phải xa nhau. Bữa bữa phải mang cỏ, mang nước cho nó. Con vật nào đi lạc tới đó thì giữ lại, cốt vào một cọc không cho về, kẻo nó mang bệnh đi nơi khác. (Xem qua trong ba thứ cội thụ từ)

Di truyền là yếu tố để bảo tồn (facteur conservateur), biến hóa là yếu tố để tinh chất (facteur qualificatif), sự tăng gia theo cấp số kỳ hà là yếu tố về số lượng (facteur quantitatif).

Học thuyết của Đặc-vanh tóm lại là « tự nhiên tuyển trạch », mà cái lợi khi của tự nhiên tuyển trạch là « sinh tồn cạnh tranh » vậy.

(Còn nữa)
Ngộ-Nhân

